

Rovfuglenes forårstræk over Skagen

Tag hensyn til vejr og vind – placér dig det rigtige sted, når du obs'er på Skagen

BJARNE BERTEL

Som gammel trækobservatør i Skagen er jeg tit blevet konfronteret med spørgsmålet: Hvor stiller man sig? Ofte blev dette startskuddet til en længere udredning om trækkes indviklede forløb. Derfor denne lille artikel. Jeg havde gerne anvendt den dobbelte plads til at fortælle om et emne, der afgjort ikke er ligetil. Desværre tillader pladsen ikke kort over Afrika, Europa og Skandinavien, samt angivelse af trækruter og vejrets indvirkning på disse. Her er således den forkortede udgave af "Rovfuglenes forårstræk over Skagen",

Før vi begiver os ud til et træksted, skal visse betingelser være opfyldt. Det er ikke nok med optimalt trækvejr i Skagen, hvis vejret længere sydpå i Danmark, Nordtyskland, Mellem- eller Østeuropa er præget af koldfronter med nedbørsområder, der er effektive "bremsekodser" for det nordgående træk.

Heller ikke østlig og sydøstlig vind i slutningen af marts og begyndelsen af april er til nogen hjælp, hvis kold luft og nedbør strømmer ind over landet. På den årstid er en mild sydvest at foretrække. Da

sættes trækket i gang, selv om denne vind ikke specielt koncentrerer fuglene ved Skagen.

Der er altså en række faktorer, som skal være i orden, før fuglene overhovedet kommer til Danmark, selv om et vist antal altid "siver igennem".

Når lave temperaturer ikke standser trækket, spiller vinden en dominerende rolle for selve forløbet. Således forrykker østlige og vestlige vindforhold den nordgående trækbevægelse til en henholdsvis vestligere og østligere rute.

Trækket i Skagen afvikles generelt senere end trækket på Sjælland. Der er god grund til at formode, at Skagentrækket i vid udstrækning omfatter fugle med en fjernere nordlig og nordøstlig destination end trækfuglene på Sjælland, hvilket underbygges af hyppigere forekomster af Musvåger med racekarakterer som *Buteo buteo intermedius*, store forekomster af Blå Kærhøg og Dværgfalk, hyppige observationer af Vandrefalk med racekarakterer som *Falco peregrinus calidus* og et koncentreret træk af Fjeldvåge og Nordlig Gul Vipstjert. Endvidere de berømte Islommer og Hvid-

Svævetrækkere: Ørne, våger og glenter samt lejlighedsvis kærhøge, høge, Fiskeørn og falke.

Bredfrontrækkere: Falke, høge og kærhøge samt lejlighedsvis Hvepsevåge, Fjeldvåge, Havørn, glenter og Fiskeørn.

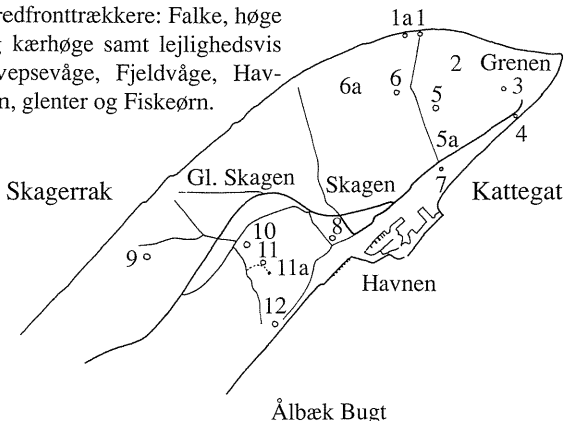

Fig. 1. Kort over de vigtigste observationsposter for at iagttage rovfugletrækket ved Skagen. De to rovfuglesilhuetter repræsenterer henholdsvis svævetrækkere og bredfrontrækkere i Figs 2-6.

1. Nordstrand
- 1a. "Blyanten"/Nordstrand Fyr
2. Reservatet
3. Ellekrattet
4. Det Grå Fyr
5. "Saftevandsbakken"/Batterivej
- 5a. Batteriskoven
6. "Granly"-bakken
- 6a. Nedermosen
7. Det Hvide Fyr
8. Byparken
9. Storklit
10. Flagbakken
11. Kirkeklit
- 11a. Den tilsandede kirke
12. Damsted Klit

næbbede Lommer osv., men mange mellemskandinaviske fugle krydser også Skagen.

Af de kendte to ryk af Fiskeørne i Skagen falder det første (i april) sammen med Sjællandstrækket. Det gælder utvivlsomt mellemskandinaviske fugle. Derimod kan det sene majtræk, der stort set ikke ses på Sjælland, kun være fugle med nordligere ynglepladser.

Hvor ses fuglene, når de er kommet til Skagen?

Her skal vindretningen og dens betydning for trækrets afdrift tages i betragtning. Med et kort over Skagenhalvøen vil det forholdsvis nemt fremgå, ved hvilken kyst fuglene koncentrerer, så man kan vælge sin observationspost (Fig. 1).

Der findes imidlertid intet sted, hvorfra hele trækket kan overskues. Uanset vindretningen foregår trækket altid over en bred front, og forskellige udtrækspunkter anvendes af de respektive arter. Særlig vanskeligt er det at dække trækket på dage med svag vind og god termik.

Det er en gammel skrøne, at fuglene helst trækker i modvind. Fuglene trækker i lige så høj grad i medvind, men da ofte højt, hurtigt og spredt. Når vi oplever de store trækdage i Skagen, er det derfor i højere grad et spørgsmål om den givne vindretning koncentrerer det nordgående træk i Jylland og sluttelig Skagen, og om øget vindstyrke (ikke mindst fra den østlige sektor), der tvinger trækket ned i en højde, hvor det kan ses. Når disse betingelser er tilstede – og særligt når et højtryk over Sydfinland stabiliserer sig, og giver varme østlige og sydøstlige luftstrømme over Øst- og Mellem-

europa – da kommer de berømte "kanondage" i Skagen.

Med svag vind fra vest og sydvest foregår der stadig noget i luften. Fuglene koncentrerer bare ikke i samme grad, men spredes over en bredere front.

Endelig er trækforløbet forskelligt hos termisk afhængige trækkere og bredfrontrækkere. Grænsen mellem disse to grupper er noget diffus, idet mange af de udprægede bredfrontrækkere også benytter termikken for at spare energi, når der er mulighed for det. Blot er de ikke afhængige af opvindene under trækket.

Udprægede repræsentanter for de termisk afhængige arter er Musvåge og Kongeørn. Ægte bredfrontrækkere er falkene, høgene og kærhøgene. De øvrige arter befinder sig et sted i overlappingszonen. Det gælder typisk Fiskeørn, Fjeldvåge, Rød og Sort Glente.

Vind fra V-SV

Fig. 2 viser en typisk vestenvindssituation.

Med vind fra det vestlige hjørne vil tilstrømmende træk sydfra passere øst om Skagen. Hvis der er opsamlede koncentrationer i baglandet, stoppes trækket på ingen måde af vestenvind, især ikke hvis den er svag. Men billedet bliver ofte mere rodet, og overblikket forringes med tiltagende vindstyrke.

Med svag vind fra vest presses trækket bort fra vestkysten over mod sydøstkysten. Afhængigt af vindstyrke (og afdrift) afvikles trækket langs Kattegatkysten. Udtræk over havet foregår på stræk-

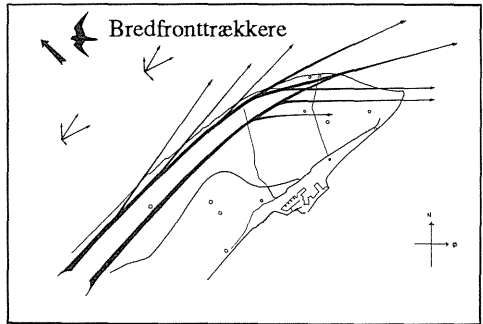
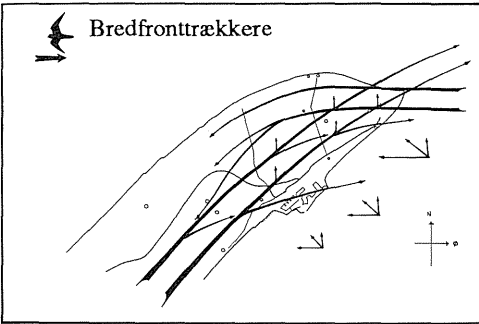
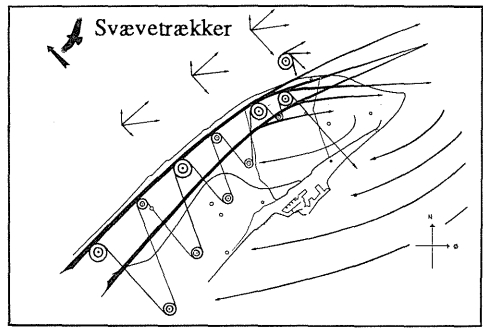
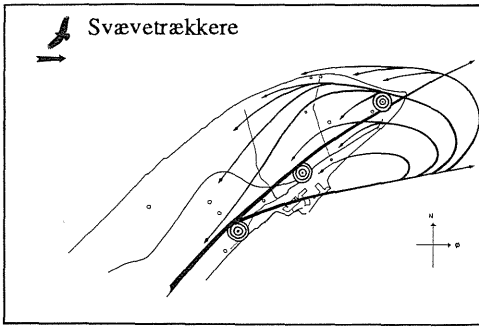

Fig. 2. Rovfugletrækket ved Skagen i vinde mellem vest og sydvest. "Skydeskiverne" på kortet over svævetrækkernes ruter angiver steder, hvor fuglene hyppigt skruer sig tilvejs. De små "vektogrammer" ude over Kattegat angiver indtrækkende fugle.

Fig. 3. Rovfugletrækket ved Skagen i vinde mellem sydøst og syd. De små "vektogrammer" ude over Skagerrak angiver mere diffust træk her.

ningen Havnen - Grenen, men trækbilledet bliver uklart, da mange af fuglene over vandet går op mod vinden og kommer ind forskellige steder på kysten øst for havnen.

Dette gælder især våger, men også et fåtal aktive trækkere kommer ind til Grenen. Blandt disse findes et mindre antal fugle, som ankommer over havet sydfra. – Bedste obs.-poster findes i regionen Flagbakken - Damsted Klit og bunkerne omkring Ellekrattet og Det Grå Fyr.

Ved kraftig vestenvind ophører trækket som regel, selvom gode trækdage er registreret i hovedtrækperioden primo maj. Trækket afvikles i princippet som ved svagere vindforhold, idet afdriften bort fra kysten dog er markant og tendensen til at gå op mod vinden forstærkes. Derved opbygges et trækbillede, som svarer til bevægelserne i nord-nordvestenvind, hvor fuglene krydser op over halvøen eller passerer denne efter indtræk fra Ålbæk Bugt. Først og fremmest stærke flyvere som høge, falke, kærhøge, Fjeldvåge og Fiskeørn ses på disse dage, hvor Musvågerne blot er statister.

Sydvestenvind spreder trækket over hele halvøen. Især med svage vindforhold kan et træk af

væsentlig omfang finde sted, idet tilstrømningen af fugle sydfra dog bliver mindre.

I perioder med vedvarende vind fra vest må en stor del af de aktive trækkere formodes at trække ud længere sydpå, og blandt svævetrækkerne tynnes der mærkbart ud i lufrummet over halvøen. Da vind fra den vestlige sektor ofte er forbundet med lavtryk med tilhørende koldfronter og nedbør, og da vestenvind ikke har den samme koncentrerende effekt som østenvind, er vind fra vest den mindst gunstige trækvind i Skagen. Men erfaringerne viser, at store vingefang som ørne og storke ofte optræder under svage til friske sydvestlige vinde, særlig efter en østvindperiode.

Ved sydvestlige vinde er Flagbakken/Kirkeklit og bunkerne omkring Ellekrattet og Det Grå Fyr bedste obs.-poster.

Vind fra SØ-S

Fig. 3 viser en typisk sydøstvindssituation.

Fuglene følger den vestlige klitrække mod nordøst, idet trækket med tiltagende vindstyrke vil presses længere og længere ud mod kysten.

Blandt de aktive trækkere foregår udtræk over

havet ofte på strækningen Gl. Skagen - Nordstrand. Det gælder specielt Dværgefalk, men også Spurvehøg, Fjeldvåge, Blå Kærhøg, Hvepsevåge og i nogen grad Fiskeørn.

Omkring Nordstrand deler fuglene sig. Især de aktive trækere søger hurtigt ud mod kysten, hvorfra udtræk foretages forskellige steder på strækningen Nordstrand-Grenen. Våger og kærhøge bøjer som regel af omkring Nordstrand og følger reservatet under det videre træk østpå. Andre fugle, som længere mod sydvest på halvøen er presset ud over havet, kommer ind igen over en bred front. Fænomenet er mest udpræget ved svagere sydøstlige vinde. Her går trækket højt og drives lettere bort fra kysten end under kraftigere vindforhold, hvor trækket foregår nær jorden og mere systematisk følger klitrækkerne.

Der er således altid – især med svag vind – forskel på obs.-tallene fra f.eks. Storklit og Nordstrand, selv om arterne er de samme. Skønt dags-totaler for de enkelte arter på de to steder kan være omtrent ens, viser tidtagning på de trækkende fugle, at der ofte er tale om forskellige individer.

Ved sydlig vind går trækket ofte meget højt og meget hurtigt som følge af kraftig termik kombineret med medvind. Trækbilledet er næsten som

ved sydøstenvind, men især for vågernes vedkommende er afbøjningen omkring Nordstrand markant. Fuglene presses ud mod Nordstrand, hvorfra de går direkte op mod vinden og trækker videre i sydlig retning langs Batterivej. Især med svag sydlig vind er tendensen til skruning over havet vest for "Blyanten" typisk. Vågerne kommer ind til kysten med en sydlig trækretning, mens f.eks. Spurvehøge og Fiskeørne fortsætter trækket i nordøstlig retning. Samtidig trækker andre fugle over land højt og hurtigt i nordlig retning. Et sådant træk er meget vanskeligt at holde styr på, og for Musvågerne er det helt umuligt. En "trækkende" Musvåge er ikke altid på træk! Arten er en typisk repræsentant for de sydligt trækkende fugle ved Nordstrand. Den foretager ofte flere returtræk efter det viste mønster, hvorpå et nyt "træk"-fremstød iværksættes.

Følgende er værd at bemærke: På mange østenvindsdage slår vinden om eftermiddagen over i det nordnordvestlige hjørne og aftager en kende. På disse dage ændres trækbilledet således gradvist om eftermiddagen. Hvor den vestlige klitrække først på dagen er bedste observationsområde, må obs.-posten senere på dagen flyttes efter vindforholdene.

Vind fra Ø

Fig. 4 viser en typisk østenvindssituation med jævn til frisk vind.

Situationen ligner sydøstenvindstrækbilledet, men spredningen langs den vestlige del af Skagenhalvøen er større og øges med aftagende vind.

I svag østenvind med god termik øges rovfuglenes tendens til direkte østorienteret træk over halvøen. På visse dage er der ligefrem tale om et bredfronttræk, der kommer ind fra Skagerrak efter at være ført ud over havet langt sydpå (eksempelvis Hirtshals).

F.eks. i maj 1975 blev det observeret, hvorledes et træk af denne type passerede over halvøen i luft rummet over Flagbakken, mens blot ganske få fugle passerede over Nordstrand/Grenen-sektoren. På en sådan dag giver observation fra Nordstrand (der ellers er en fortrinlig østenvinds-obs.-post) et stærkt forvrænget billede af det aktuelle træk.

Flagbakken, og til dels også Storklit og den nordlige del af Batterivej, er bedste obs.-poster i ren østenvind. Især på Batterivej må man dog være på stikkerne og ofte flytte posten til en lidt sydligere position, idet én art, nemlig Lærkefalk, under trækket udviser stor forkærlighed for klitplantagen. Med de nævnte vindforhold registreres denne

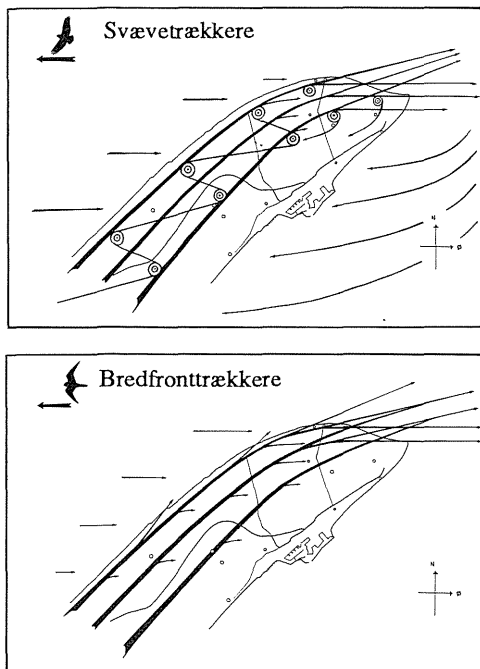

Fig. 4. Rovfugletræk ved Skagen i østenvind. Siksaktrækket, hvor svævetrækkerne krydser op mod vinden, forekommer især i stærk vind.

art stort set altid i større antal på Flagbakken/Storklit end på Batterivej. Her "smutter" mange, idet de fra Skagen Klitplantage via Byparken følger den gamle skovlignende beplantning i vest- og østbyen. Disse fugle har man fra "Granly"-bakken en mulighed for at registrere, når de passerer Batteriskoven, men fra selve Nordstrand er denne del af trækket næsten umulig at overskue.

Til gengæld er Nordstrand og den nordlige del af Batterivej hyppigt bedst for Tårnfalk og Dværgfalk, som begge har stor forkærlighed for klitrækken langs Skagerrak. Disse fugle kan være umulige at registrere fra Flagbakken.

I østenvind er Flagbakken fantastisk. Specielt med god vind, hvor trækket går forholdsvis lavt, ses fuglene virkelig godt, men der "smutter" ofte en del Tårnfalke og Dværgfalke helt ude i den vestlige klitrække.

"Granly"-bakken er god, fordi man herfra har mulighed for at registrere "Flagbakke-trækket" samtidig med, at det flade terræn i Nedermosen giver mulighed for at registrere de falke, der er umulige at se fra Flagbakken.

Vind fra NØ

I vind direkte fra nordøst passerer trækket over halvøen som et bredfronttræk (Fig. 5). Mange fugle trækker direkte over Flagbakken, hvorfra det dog er vigtigt at holde øje med begge kystlinjer. Mange Spurvehøge, kærhøge og især Dværgfalke og Tårnfalke foretrækker nemlig at følge klitrækkerne, specielt dem langs Skagerrak.

Ved svagere vind vil trækket kunne følges lige så godt fra Batterivej som fra Flagbakken, idet fuglene har taget højde. Når trækket i kraftig vind går lavt, er Flagbakken den bedste obs.-post pga. overblikket, hvorimod udsynet på Batterivej hæv-

mes af bevoksningen. Enkelte fugle vil ikke kunne registreres fra Batterivej, idet udtrækket sker over havnen. Til gengæld er Batterivej den bedste post, når det drejer sig om at afgøre, hvor mange af f.eks. vågerne, der egentlig trækker.

I nordnordøstenvind forskydes trækket bort fra vestkysten mod sydkysten. Kirkeklit og Damsted Klit vil da være bedre obs.-poster end Flagbakken. I østnordøstenvind forskydes trækket bort fra sydkysten mod vestkysten, og såvel Flagbakken som Storklit, men også Batterivej vil være fine obs.-poster.

Mange fugle – især svæveflyvere – vil bøje af fra den nordøstlige trækretning og gå direkte op imod vinden. De krydser således fra Storklit ind mod Flagbakken. Undervejs mod Grenen presses fuglene atter ud mod vestkysten, især når de skruer. Der er således tale om en siksakbevægelse hen over halvøen, og i de fleste tilfælde vil fuglene også kunne registreres fra den nordlige del af Batterivej, f.eks. bag "Granly".

En del aktive trækkere, især Spurvehøge og kærhøge, vil følge samme mønster, mens andre aktive trækkere, Dværgfalke og Tårnfalke, vil fortsætte ruten langs den vestlige klitrække. Særlig disse fugle er lettere at registrere fra den nordlige del af Batterivej end fra Flagbakken.

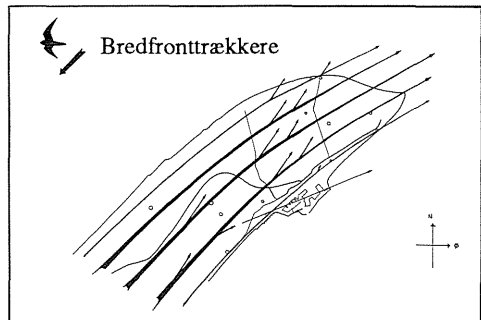
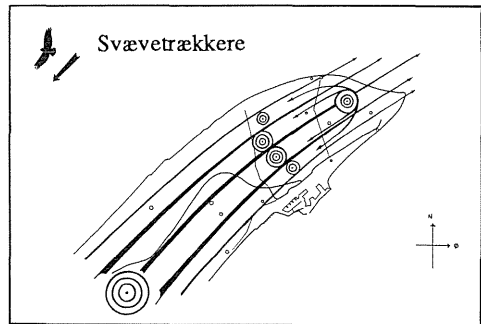

Fig. 5. Rovfugletræk ved Skagen i nordøstenvind.

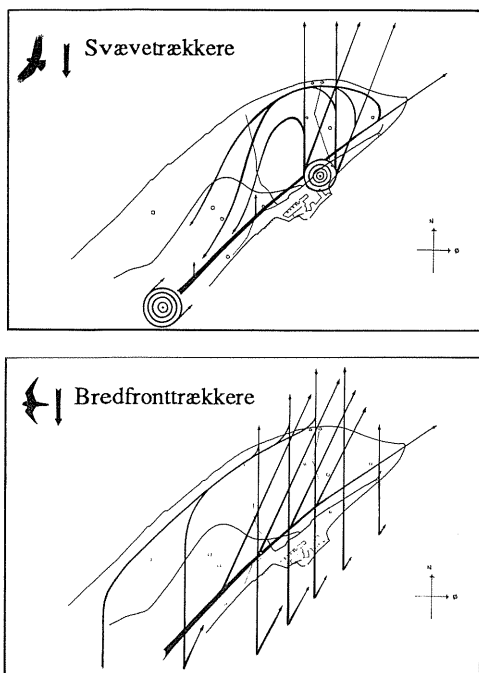

Fig. 6. Rovfugletrækket ved Skagen i nordenvind.

Vind fra N-NV

Vind fra nordnordvest er en fin trækvind (Fig. 6), især når baglandet efter en østenvindsperiode er fyldt op. I længere perioder med vind fra nordnordvest mindskes koncentrationerne dog betragteligt. Ofte er vejret køligt med høj, klar himmel, og trækdagene bliver "lange" med få fugle, ofte falke.

Kortet viser en typisk nordenvindssituation. En stor del af svævetrækkerne følger den øst- og sydøstvendte kyst op langs Ålbæk Bugt. Over den østlige del af byen går fuglene op mod vinden og trækker i nordlig retning parallelt med Batterivej. Det samme er tilfældet for mange af de aktive

trækkere ved svag vind fra nord, men ved øget vindstyrke bliver en stadig større del af det nordgående træk presset ud over Ålbæk Bugt. Når disse fugle efter "udtræk" et sted syd for Skagen taber højde og i aktiv flugt fortsætter trækket nordpå, har de som de mest markante landkendingsmærker på den yderste del af Skagenhalvøen Damsted Klit, St. Laurentii Kirkes tårn, skorstenene på havnen, Det Hvide og Det Grå Fyr. Det største indtræk omkring Skagen vil derfor foregå på strækningen Damsted Klit - Det Grå Fyr, hvor fuglene fortsætter i nordlig retning.

På dage med frisk vind fra nordnordvest er der således den størst tænkelige forskel på træktallene fra Damsted Klit/Kirkeklit og Batterivej i sidstnævntes favør.

Visse dage krydser stort set alle rovfugle (undtagen Musvåge) Ålbæk Bugt og kommer ind på strækningen Damsted Klit - Det Grå Fyr. Blandt de indtrækkende fugle, der i stedet rammer kysten sydvest for Damsted Klit, f.eks. Sandmilen, fortsætter mange trækket i nordlig retning ligesom fuglene ved Batterivej. Ude ved Skagerrakkysten foregår det videre træk mod nordøst i den vestlige klitrække. Disse fugle kan for en stor del også registreres på Batterivej, der er absolut bedste observ. post under de nævnte vejrforhold.

Selv ved svag vind fra nord og nordvest vil stærke flyvere som Dværgfalke og Vandrefalke, samt Spurvehøge, kærhøge og Fiskeørne, ofte vælge den direkte rute mod nord over Ålbæk Bugt fremfor at følge kystlinjens krumning.

Efter at have passeret Ålbæk Bugt og atter fået landkending synes en del af fuglene at tøve ved mødet med Skagerrak. Det gælder ikke mindst våger og glenter, men også mange Spurvehøge, især sidst på dagen. Falkene, Fiskeørnene og de af kærhøgene, der ikke tiltrækkes af terrænet som rasteplass, fortsætter derimod trækket med nordlig kurs.